

METODICKÉ VYSVĚTLIVKY

Vývoj indexů spotřebitelských cen (životních nákladů) se sleduje na spotřebních koších založených na souboru vybraných druhů zboží a služeb placených obyvatelstvem. Tyto koše jsou každoročně aktualizovány (vždy od ledna daného roku).

Nové revidované spotřební koše (indexní schémata) a metodika zpracování indexu spotřebitelských cen byla stanovena na základě požadavků Eurostatu vyplývajících z harmonizace indexů spotřebitelských cen a připomínek a námětů Poradní komise pro statistiku spotřebitelských cen složené ze zástupců ministerstev, ČNB, výzkumných ústavů, VŠE, odborových svazů, organizací důchodců a vybraných odborů ČSÚ.

Ve spotřebních koších byl v rámci revize, která proběhla za jednotlivé cenové okruhy v roce 2019, konstruován nový váhový systém. Od ledna 2018 jsou detailní indexy spotřebitelských cen počítány na základě nově zavedené klasifikace ECOICOP (evropská klasifikace individuální spotřeby podle účelu), která nahradila původní klasifikaci (CZ-COICOP – Classification of Individual Consumption by Purpose). Ta zavedla do spotřebního koše podrobnější členění, třídění výrobků a služeb do **12 oddílů** zůstalo zachováno. K této změně došlo dle nařízení Evropského parlamentu a Rady EU 2016/792.

- 1. Potraviny a nealkoholické nápoje** – veškeré potraviny včetně nealkoholických nápojů.
- 2. Alkoholické nápoje, tabák** – alkoholické nápoje a tabákové výrobky.
- 3. Odívání a obuv** – oděvní materiály, oděvy, oděvní doplňky, textilní galanterie, obuv včetně půjčování a oprav.
- 4. Bydlení, voda, energie, paliva** – nájemné vč. imputovaného, úhrady za užívání družstevních bytů, služby spojené s užíváním bytu, výrobky a služby pro běžnou údržbu bytu, vodné a stočné, odvoz popela a odpadků, všechny druhy energií (plyn, elektřina, teplo), tuhá paliva.
- 5. Bytové vybavení, zařízení domácnosti, opravy** – nábytek a bytové vybavení, koberce a ostatní podlahové krytiny, bytový textil vč. ložního prádla, domácí spotřebiče, skleněné, porcelánové, stolní a kuchyňské potřeby pro domácnost, zboží a služby pro běžnou údržbu domácnosti, nářadí, nástroje a různé potřeby pro dům a zahradu.
- 6. Zdraví** – léčiva a zdravotnické výrobky, stomatologické výrobky, služby očních optiků, služby lékařů, lázeňská péče, regulační poplatek při návštěvě pohotovosti.
- 7. Doprava** – osobní dopravní prostředky vč. oprav a náhradních dílů, pohonné hmoty, veřejná doprava (železniční, autobusová, místní, letecká), doprava žáků a studentů.
- 8. Pošty a telekomunikace** – poštovní služby, telefonní přístroje (mobilní telefony), telefonní služby.
- 9. Rekreace a kultura** – rozhlasové a televizní přijímače, přehrávače a rekordéry, výpočetní technika, hudební nástroje, sportovní potřeby; vč. oprav, knihy, noviny a časopisy, hračky, papírenské zboží, kulturní služby, sportovní aktivity, tuzemská a zahraniční rekreace, květiny a potřeby pro jejich pěstování, domácí zvířata a potřeby pro jejich chov vč. veterinární služby.
- 10. Vzdělávání** – všechny stupně vzdělávání vč. výuky jazyků a umělecké výchovy.
- 11. Stravování a ubytování** – zahrnuje jídla a nápoje v restauracích, kavárnách a podobných zařízeních, závodní stravování, školní stravování, ubytování v hotelích, v penzionech, chatách, na internátech a vysokoškolských kolejích.
- 12. Ostatní zboží a služby** – služby osobní péče, elektrické spotřebiče pro osobní péči, kosmetické výrobky, klenoty, hodinky, kožená galanterie, pojištění (osob, bytů, domů, automobilů), sociální a finanční služby, administrativní poplatky, právní služby.

Metoda zjišťování spotřebitelských cen

Ceny jednotlivých druhů zboží a služeb jsou zjišťovány měsíčně, přímo ve vybraných prodejnách a provozovných služeb (cca 8500), pracovníky statistických orgánů ve 35 vybraných okresech v celém Česku a hl. m. Praze.

Ze zjištěných cen je vypočtena za jednotlivé cenové reprezentanty **průměrná cena** za Česko, která vstupuje do výpočtu všech typů indexů spotřebitelských cen kromě indexů za domácnosti žijící v hl. m. Praze. Průměrné ceny reprezentantů vstupující do výpočtu indexů za domácnosti žijící v hl. m. Praze jsou shodné s průměrnými cenami zjištěnými v hl. m. Praze pro výpočet indexů spotřebitelských cen za Česko. U některých cenových reprezentantů jsou do výpočtu přebírány průměrné spotřebitelské ceny za Česko (např. lázeňská péče, vstupenka na lyžařský vlek, stravování ve vysokoškolské menze, ubytování na vysokoškolské koleji a většina reprezentantů s centrálně sledovanými cenami).

Od roku 2019 dochází k postupné implementaci „[scanner dat](#)“ (SD, dat z pokladen maloobchodních řetězců) do výpočtu inflace. V počátku byly ceny z terénního cenového šetření u vybraných cenových reprezentantů částečně nahrazovány cenami z SD. S přibývajícím řetězci, jež data pravidelně poskytují, klesal u těchto reprezentantů podíl terénního šetření. Od ledna 2021 jsou již oddíly klasifikace ECOICOP 01 – Potraviny a nealkoholické nápoje, 02 – Alkoholické nápoje, tabák, společně se skupinami 05.61 – Spotřební zboží pro domácnost a 12.13 – Ostatní přístroje, předměty a výrobky pro osobní péči, dostatečně pokryty SD. To umožnilo, aby SD v těchto oblastech zcela nahradila terénní sběr cen. Do výpočtu vstupují všechny významné položky a výstupem jsou pouze cenové indexy na úrovni ECOICOP5. U vybraných cenových reprezentantů oddílů klasifikace ECOICOP (05 – Bytové vybavení, zařízení domácností; opravy, 06 – Zdraví, 09 – Rekreace a kultura, 12 – Ostatní zboží a služby) jsou ceny z terénního cenového šetření nadále jen částečně nahrazeny cenami SD.

Výběr reprezentantů

Za cenové reprezentanty byly vybrány především výrobky a služby, které se významně podílejí na výdajích obyvatelstva a svým rozsahem pokrývají celou sféru spotřeby.

Počet cenových reprezentantů v novém spotřebním koši pro výpočet indexů spotřebitelských cen je následující:

Skupina zboží a služeb	Počet reprezentantů
Ú h r n	463
1. Potraviny a nealkoholické nápoje	-
2. Alkoholické nápoje, tabák	-
3. Odívání a obuv	67
4. Bydlení, voda, energie, paliva	40
5. Bytové vybavení, zař. domácnosti, opravy	59
6. Zdraví	21
7. Doprava	87
8. Pošty a telekomunikace	7
9. Rekreace a kultura	100
10. Vzdělávání	12
11. Stravování a ubytování	41
12. Ostatní zboží a služby	29

Výběr cenových reprezentantů pro všechny typy indexů je stejný, pouze u jednotlivých sociálních skupin domácností nejsou některé výrobky a služby zastoupeny.

Váhový systém

V roce 2019 proběhla revize váhového systému. Váhy jsou od ledna roku 2020 zaktualizovány na základě výdajů domácností statistiky národních účtů z roku 2018. Váhy pro detailní cenové reprezentanty jsou zaktualizovány dle údajů statistiky rodinných účtů doplněných o další dostupné zdroje a šetření. Od ledna roku 2020 jsou publikované cenové indexy vypočteny podle nových revidovaných indexních schémat.

Váhy byly vypočteny za následující skupiny domácností: **domácnosti celkem, domácnosti důchodců, domácnosti žijící v hl. m. Praze.**

U indexu spotřebitelských cen vychází váhy ze struktury průměrných výdajů všech domácností, u indexů za hl. m. Prahu ze struktury výdajů domácností žijících v hl. m. Praze a u indexů za domácnosti důchodců ze struktury výdajů domácností důchodců.

Domácnosti důchodců – pro účely statistiky rodinných účtů byly definovány jako domácnosti bez ekonomicky aktivních členů, tj. domácnost s osobou v čele, která pobírala jakýkoliv důchod (kromě sirotčího) nebo osoba v důchodovém věku, která neměla nárok na žádný druh důchodu, a která zároveň nepracovala buď vůbec anebo měla její pracovní činnost pouze omezený rozsah, a zároveň žádná z dalších osob v domácnosti nebyla pracující.

Způsob výpočtu indexů

Výpočet indexů spotřebitelských cen (životních nákladů) je prováděn na stálých vahách podle vzorce Laspeyresova:

$$I = \frac{\sum p_1 * p_0 q_0}{\sum p_0 q_0} * 100$$

p_1 = cena zboží (služby) ve sledovaném (běžném) období

p_0 = cena zboží (služby) v základním období

$p_0 \cdot q_0$ = stálá váha - výdaje domácností za zboží (službu) v základním období

Od ledna 2020 došlo u cenových indexů ke změně cenového referenčního období z prosince 2017 na prosinec 2019. Nově vypočítávané indexy o základu prosinec 2019 = 100 jsou na všech úrovních členění spotřebního koše řetězeny ke stávající bazické časové řadě indexů o základu průměr roku 2015 = 100. Tím je zajištěno pokračování této časové řady, ze které jsou následně počítány indexy k dalším základům (předchozí měsíc = 100, stejné období předchozího roku = 100 a index klouzavých průměrů za posledních 12 měsíců k průměru 12 předcházejících měsíců).